

Изази Суботом.

Цијена:

За ЦРНУ ГОРУ за годину
у ф. 6, за по године ф. 3,
и четврт године ф. 1 и
50 новчића.

За АУСТРО-УГАРСКУ
за годину ф. 6, за по год.
ф. 3, за четврт године ф.
1 и 50 новчића.

За СРБИЈУ за годину
ф. 7 за друге земље ф. 8.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

Претплата шаље се у
плаћеним писмима непо-
средно административни «Гл.
Црногорца» на Цетиње, а
може се и картом упут-
ницом на пошту у Котор.
Доноси пишу се уредништ-
ву. Рукописи се невраћају.

За огласе плаћа се од
реда 5 новч. За огласе веће
и на дуже вријеме мање.

НЕЋЕЉНИ ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ.

Позив на предплату.

Концем прошле године изашла је предплата многијем предплатницима. За то умољавамо ове наше претплатнике, да се пожуре са обновом претплате, иначе ћемо бити принуђени обуставити пошљање листа.

Мислимо, да се пољају околности и прилике, у којима се лист ове године налази, а нек нам се незамјери, што овђе изјављујемо, да ће се сваком, без обзира на стање и звање, обуставити пошљање листа, ко се за времена не-претплати.

«Глас Црногорца» стоји као и до сад:

За Црну Гору:

на годину — — — ф. 6.

« по године — — — ф. 3.

« четврт године — ф. 1 и 50 н.

За Аустро-Угарску:

на годину — — — ф. 6.

« по године — — — ф. 3.

« четврт године — ф. 1 и 50 н.

За Србију: на год. ф. 7.

За друге земље на г. ф. 8.

Претплата нека се шаље:

Администрацији «Гл. Црногорца».

Турски пркос и Јевропа.

Кадио пред два мјесеца чуе глас, да су се велесиле сложиле, да у турској посредују у корист јевропског мира и човјечности, кадио се сагласише, да се у Цариграду састају, да у турском царству, у царству тираније, анархије и азијатског варварства успоставе ред и да влади тога бруталног царства суде ради њезиних дивљачких и крволочких иста; обрадовао се је сваки искрени пријатељ мира и човјечности, е ће Јевропа да изврши праведну каштигу над азијатским упадачем, што се је на срамоту Хришћанства и јевропске слободе угнездио у најпиромитијем њевину крају и што ту већ близу пет вијекова шири своју дивљачку владу, владу ужаса и грозоте; обрадовао се јер је очекивао, да ће Јевропа тој влади пограбити из руку узде тиранијске власти њезине, да ће исту, ако не са свим искорјенити и у природне јој азијатске границе саћерати, а оно барем у своје цивилизаторске руке преузети или што је најприродније и најправедније, да ће Јевропа препустити владу онијем народима, који се већ пет вијекова иројски бораху са том пакленом аждамом и то све у име цијеле Јевропе, у име Хришћанства, њезине слободе, мира и напредка.

Да, човјекољуб је пред два мјесеца мислио, да Јевропа хоће да на се преузме тешки задатак, кога су, у име ње, двије мале али јуначке српске кнежевине поштено и с највећим пожртвовањем вршиле; држало се, да корак Јевропе није ништа друго него преузимање интервенције из руку српских кнежевина у руке јевропског међународног савеза. Јест, тако се држало; но на жалост, сва радња тога савеза, дјелствујућег данас на цариградској скупштини, показала је да су сва та очекивања била — голе идузије, проста обмана.

То разочарање доживила је Јев-

ропа онога часа, кадио се чу, да јевропском међународном савезу, представљеном на цариградској конференцији, председава нико други него — Турска, Турска, окаљана проливеном крви невиних хришћанских мученика у Бугарској, Босни, Херцеговини и Србији; да, Турска председава јевропском међународном савезу, савезу, кога се није показала достојним сучланом: **злочинац председава пороти, која има, да га осуди за почињене злочине!**

Да, овај, велимо глас поразио је свакога јевропског грађанина, који има појма о поштењу, кријепости, моралу и праву, као из ведрине гром! Све остало, што се тамо после збило, није изненадило, јер је било природна посљедица ове аномалије.

Ето, писци међународних права, радујте се остварењу својих божанствених идеја!

Јевропски међународни савез, представљен цариградском конференцијом није још ни толико успео, да докаже Турској, да је у османском царству потребита интервенција међународног савеза. Да, још више, овај као да се и неусуђује то порти, ма и доказивати.

Да је иначе, а не тако, то би се конференцијални предлози већ извјештали, без да се крвава порта и упита. Та толико снаге и авторитета ваљда Јевропа имаде.

Шта се то збива дакле у Цариграду? — Како се тумачи тај «шкандал» (као што га називље поштена јевропска штампа), што га сваки час из кола јевропских заступника у Стамболу чујемо? Да их нијесу Турци бацили у тамницу, ће им посланици под пресијом и грожењем дају концесије? (Овако мисли и «Норд. Алг. Цтг.», кад каже, «да ће пуномоћници у овојим концесијама према Турској доплети доћи, да ће санкционисати турску конституцију». Неби нас изненадило ни то!)

Или је тако, или јевропски пуномоћници нијесу ни дошли у Цариград, да интервенишу, да успоставе мир и ред на балканском полуострву, него једино да у корист Турака спријече интервенцију Русије, коју је хћела да од Србије и Црне Горе преузме и с њима заједно оружаном руком изврши.

Сви чини и поступци цариградске конференције утврђују нас у овоме другом мишљењу. Отуд и турски пркос.

Зашто се пак већина чланова јевропског савеза са Турцима алирава, није тешко погодити, а и наскоро ће се само собом објаснити.

Политички преглед.

— (Цариградска конференција). Ради бољег прегледа радње цариградске конференције и њезиних резултата доносимо кратак нацрт о течају досадашњих расправа:

После опширнога вијећања, би закључена радња предконференције. На то предложи италијански заступник, гроф Корти, да се једногласје велесила саопшти порти посебном нотом. Овоме се опријеше остали заступници, доказујући, да

сугласје већ из скупштинског записника произлази. По том би закључено шледећијех пет тачака:

а) Закључење мира са Србијом и Црном Гором;

б) Нова организација Босне и Херцеговине;

в) Реорганизација (преустројство) Бугарске!

г) Именовање међународне комисије;

д) Инструкције (напутци) за исту.

При концу би на Игњатијеву примјетбу, да се примјерје примиче крају, дозвољено продужење истога на 14 дана (који је рок после на два мјесеца продужен,) и тиме се развије предконференција, за чим шледоваше праве конференције овим редом:

1. Сједница конференције 11. Децембра. О њој брзојави саопштите; Цариград 12. Дек. рано. Јуче у два сата по подне отворена је прва сједница конференције, Пресједништво води Савлет-паша, тајници су Кара-Теодори, Серкис-ефенди и француски посланички секретар, гроф Моњ. Пошто скупштински пуномоћници измијењаше своје вјеровнице, би сједница отворена и Савлет-паша упозори при том на турски устав са овим ријечима: «Грмљавина топова, што је ето овај час чујете, навјешћује проглашење устава, којим ће турска држава преобразена бити». Затим се читао извјештај предскупштинске радње, који се предаде Савлет-паша. Овај занека времена за испитивање истога. У дојдућој скупштини има се расправљати питање о продужењу примјерја. — Москва 16. Децем. пред подне «Московске новине» називљу турски устав ништа него погрдом велесила, којом се подједно невољно ставље Хришћана легализује и одговорност од Порте одстрањује. Само озбиљна окупација и право, да хришћанско пуначство емије носити оружје и у мирно вријеме ако се већ то право Турцима одузети неможе, било би у стању, да се побољша положај Хришћана.

2. Сједница 15. Децембра. Цариград 16. Децембра. «Ажан. Хав.» јавља: Јучерања сједница конференције трајала је 4 сата. Закључено је, да се примјерје продужи за два мјесеца, до 1. Марта дојде године. Затим предадоше порти пуномоћници своје приговоре многијем предлозима конференције, нарочито такки о гаранцијама, почем се настави и вијећање предложенијех питања од стране чланова, при чем је поглавито учествовао француски посланик гроф Шадорди. У нећељу вече и у понећелак наставише се опет конференцијалне сједнице, и по податцима јучерање сједнице надати се је да ће радња брзо и повољно напредовати.

3. Сједница 18. Децембра. Цариград 18. Дек. У данашњој сједници конференције нагласи гроф Шадорди, да су предлози конференције практични и да у њима нема ништа, што би стајало у оприједи са угледом, и интегритетом Порте. Генерал Игњатијев истаче, да је Русија све уступке учинила, само да се дође до споразумка, и да је у интересу Турске, да прими предлоге велесила. Пошто и марки Салисбери изјави своје пристајање на ријечи Шадордија и Игњатијева, изрекоче и Зичи и Корти своје сугласје, само да се споразумак сила покаже.

4. Сједница 20. Децембра. Цариград 20. Децембра. Пошто јуче пуномоћници сваки за се примише саопштења турскијех протупредлога, састадоше се код генерала Игњатијева ради расправљања истијех и сложише се у том, да се конференцијални програм придржи. Данас је била четврта конференција. Салисбери изрази назоре пуномоћника о турскијем предлозима. Течајем дебате избројаше турски пуномоћници тачке, о којима мисле, да немогу вијећати, нарочито о организацији мјесне жандармерије с туђом помоћи, о власти међународне комисије и о повећању Србије. Пуномоћници упиташе, да ли ова изјава има бити апсолутно одбијање, на што турски пуномоћници одговореше, да им је прије потребно, да о том порти реферирају. «Аж. Хав.» јавља: Турски пуномоћници нијесу само изјавили, да о неким тачкама немогу разирављати, него се вихови

протупредлози удаљују посвема од предлога велесила, које су посве сложиле. Игњатијев је у данашњој скупштини изјавио, да о турскијем предлозима неможе вијећати, а други су пуномоћници истога назора. Сједница што ће бити у четвртак тешко да ће одлучити. При јучерањем разговору Салисберија са Султаном нагласи први интерес Турске, ако предлоге Јевропе усвоји. У случају даљег опирања Турске одпутоваће одма Салисбери и Игњатијев.

5. Сједница. Лондон 24. Децембра «Уред. Рајтера» јавља из Цариграда: У јучерањој сједници читао је Савлет-паша изјаву, која садржава мотиве портијех протупредлога и разлаже приговоре, које су у прошлој сједници порти посланици подигли проти предлозима сила. У мотивима се наводи, да захтјеви пуномоћника нарушавају цјеловитост и независност порте, нарочито захтјевањем о постављању хришћанских гувернера у усталијем покрајинама. Велесиле одговореше, да турска није одбијала начела о постављању међународног поверенства, кад је била изражена Андришијевом нотом од 30. Дек. 1875. Савлет-паша примјети на то, да се нота није односила на Бугарску.

6. Сједница 27. Децембра. Цариград 27. Дек. У данашњој сједници конференције опроврже заступник Корти разлоге, развијене Савлет-пашом у пошљедној сједници. Салисбери подуприје Кортија. У пркос томе ненапуштине Турци одбијање познатијех тачака, но ипак се упустише у расправу питања о гаранцијама и о устројству комисије. Мисли се у опће, да ће конференција држати још врло мало сједница. — О истој сједници јавља «П. кор.» Изгледа за повољан окрет нијесу се ни мало побољшали. Порта одбија постојано постављање међународног поверенства као и начин именовања гувернера за Босну, Херцеговину и Бугарску, пошто је конференција напустила тражбину, да порта своје трупе повуче у утврђена и главна мјеста реченијех провинција. Игњатијев изјави немогућност даљих уступака. Салисбери најмио је демонстративно један Лојдон параброд за одласка.

Пера, 30. Децембра. — Заступници велесила поцијепали су се у двије странке. Мањина, у њој Игњатијев, јест за приначење закључка предконференције. Већина, у њој Њемачка, остаје чврсто при закључцима предконференције, но хоће да напусти захтјев о окупацији, на мјесто које имала би се узети жандармерија по узору француском. Турски протупредлог припустише се на расправу. Аустрија противи се одступу Зубаца Црвој Гори. Њемачка је устала врло енергично.

Салисбери и Вертер стоје у својим назорима један против другог. Игњатијевљево узмицање подуприје Аустрија. Данашња сједница одгођена је за сутра, ће би могло ићи ватрено.

Из Босне јављају, да је босански усташки одбор закључио, да устанак има престати само под тијем условом, ако се следећих пет главних захтјева испуне:

1. Да се босанској раји предаде у властништво половина све земље и Босни;
2. Да се погореле куће и цркве бјегунаца, којих се преко 200,000 амо тамо рабежало, саграде на трошак Турске;
3. Да се у Босни успостави хришћанска влада;
4. Да се сви Турци, који су се учинили кривима насиља и злостављања на босанској раји строго казне; и
5. Да се сви босански Турци разоружају.

Док се сви ови захтјеви не испуне, неће се 200,000 бјегунаца из Аустрије, Србије и Црне Горе у Босну повратити. Са привидним реформама неможе се никада залагати.

— Распри међу Салисберијем и Елиотом било је узроком питање, да ли да инглеска флота остане и даље у залијеву Бесики. Сер Елиот хћео је, наиме, да морнарица остане у овом залијеву до дефинитивнога мира, дочим је Салисбери мислио, да је то сувишно и да си флота може изабрати другу стацију. Ушлед тога неспоразумка, занекао је Елиот, тај заковани турк-фил, одпуст од владе.

— Из Калафата јављају „Н. сл. Преси“, да се тамо очекује аустријски генерал и заступник државног сабора, Доде, да предузме звање началника генералштаба у румунској војсци.

— Из Лавова јављају, да је за заповједника руске кавкаске војске именован велики књаз Михаил, а за његова замјеника генерел Меликов. Устројство брзојавства, доштарства и болница код кавкаске војске истом је свршено.

— Из Биограда брзојављају, да су Черкези и Башибозуци провалили плијенићи до пред сам Неготин, те их је дочекало одјелење српске војске са Козацима, који их после кратка боја нагнаше у бјегство. Мртвијех Турака остаде 111, а Козака 35.

— Из Беча брзојављају, да је војено министарство издало свијем генералима и војеним заповједницима тајне инструкције за мобилисање војске.

— Румунска камара није имала преко божића никаквих празника, јер се је морала прогласити перманентном ради сукоба са портом. Порта на име називље у свом уставу Румунију као нераздијеливи дио турскога царства, на основу чега порти министар промета издаде укор поштанском равнатељству Румуније ради неког догађаја на пошти у Ичкању, коју министар назва „отоманском“. Ушљед тога закључи комора да се против томе „хватају“ порте најенергијније протестује. Братијано увјери комору, да ће влада у сваком случају своју дужност учинити и не мировати, док Турска исто тако свечаним начином, као што је прогласиће устава, неизјави, да Румунија није никакав саставни дио турскога царства. У ствари поште изјави румунска ваада, да у Румунији незнаду за ниједну „отоманску“ пошту.

— Од руске јужне војске пишу из Кишењева 18. Децембра: Великом књазу Николају иде са свим на боље. Последњи булетин констатује опорављање великог књаза, коме силенајповољније напредују. Напредујуће оздрављене чини овуда најрадосније учепатеље, будући је велики књаз ванредно обдубљен. Професор Пирогов, тјелесни лекар великог књаза изјавио је наду, да се опоравак прејасног пацијента има за кратко вријеме очекивати. За вријеме болести присјевада су у главни стан брзојавом питања са свих страна, међу осталим и од више дворова.

— Руски добровољци у Србији враћају се назад у Русију. Како новине саопштавају, узором том кораку добровољаца лежи у томе, што се нијесу дали командовати од српских заповједника, као што им бијаше генерал Никитин наредно. Незнамо, колико је у том истине, и ако је, на ком лежи кривица томе поступку руске браће. Свакако није то угодна појава у данашњијем приликама.

— За команданта моравске војске именован је генерал-штабни пуковник Милојко Лешјанин.

— Велики везир Митхад паша, као да се помало на у том поступа безобразно не само против Румунији него и против самој Њемачкој. Неки дан именован је Кадил-Шериф пашу турским послаником у Берлину, прије него је, као што је то свагда обичј, уписао је ли тај избор повољан влади, код које посланик има бити

акредитован. Како „Нац. Цтг.“ дознаје дпрнуло је то врло неугодно у Берлину. Кадил је Младотурчин, и учествовао је у завјери против Абдул-Азису.

— Муктар паша, мушир у Херцеговини, именован је за намјесника на отоку Крети; мјесто њега предузеће заповјед Сулејман паша.

— Њемачки цар Вилхелм, славио је 19. Децембра седамдесетгодишњицу свога војниковања. На ту свечаност дошли су заповједници свих корова.

— У негдашњој индијској престолници Делхи проглашена је инглешка краљица Викторија—индијском царицом.

— Српска скупштина сазвана је књажевским указом за 30. Децембра ради одобрења буџета, по чем ће се одгодити до конца Јунија ове год.

Преглед новина.

„Норд. алг. Цајт.“ ругасе веће смијешноме положају дипломата цариградске конференције, који се формално натјечу са портом, да измуче стрпљење Јевропе. На сваки пркос Турака одговара се новијем предсустањем; и ако ствар буде још коу нећељу тако ишла, то ће још доћи доглед, да ће конференција свечаним начином одобрити тако названи „турски устав“ као дуго тражену квадратуру круга источнога питања, досадањи поступак није у истину такав, да пробуди у Турцима какав страх пред Јевропом Турци су једва дочекали поклоњено им вријеме, да доврше своје оружање те ће онда уљудно позвати конференцију, да се немијеша у „нутарње послове Турске“ као што су покољи у Бугарској.

„Голос“ донио је чланак о владајућем миљењу у Русији, тај чланак тијем је интересантни, што га је прештампвао „Журн. д. ст. Пет.“ почем се може узети као миљење владе. „Голос“ пита: „Шта има чинити Русија, ако се разбије конференција и ако порта одлучно одбије предлоге власти?“ — На то одговара исти лист: „Русија испунила је своју мисију као хришћанска власт, свијест о свом достојанству научиће њу, што ће даље чинити. — Какви су то интереси, које Русија има бранити у свом одношају према Турској? — Одкад се је Турска, будући ослабљена, оканла освајачке политике, постала је сусједом Русије, с којим се је било могуће споразумјети, дочим је њезин опстанак био неко јемство против неугоднојем случајевима.

Ова се је идеја појавила већ за владе Александра I. и остала је од то доба традицијониме начелом руске политике. Кад год. 1829. руска војска побједносно продрије до Дренопоља, и кад је требало учинити само један корак, па да учини конач турском гопоству у Јевропи, одлучио је цар Никола у свечаном министарском вијећу, да није у интересу Русије разоравати ову труду државу пошто би св, чим (и се она замијенила), чинило више неприлика него уздржавање Султанова гопоства. Да се устроји славенска држава није било могуће уз ондашње миљење у Јевропи и уз одпор Грка. Подигнуће грчке државе било би опет пробудило непријатељство балканских Славена и увриједило руско народно чувство. Кад би се било подигло више малијех држава, могло би било доћи до

цеговцима, која је била као неки одговор и пристајање на изјаву мађарских студената непитанског универзитета, удаљити од себе цео српски народ? Јесу ли они знали, да ће у будуће, кад они дођу на ред представника хрватског народа, приправити му усамљеност а с њом безплодност и раздржањем и у најбољим тежњама хрватског народа? Пред њима је већ пример таквог очајног положаја особњака народа. Или можда хоће да буду играчка у рукама иностране слободе да се вјечно обрћу, да вјечно нешто добивају а никад ништа не постигну, благодарени гордој уображености на лажно изабраном путу?

Било је и има међу Славенима умова, просвећених историјским судбама Славенства, искушаних дугим опитом живота; умова, који су вјеровали и вјерују у свјетски позив славенског народа, коме, као најмлађем у Јевропи предстоји, да изврши у будућности уношење нове идеје у јевропске општи живот. Та нова идеја, у којој само Славенство налази себи силу и потпору, јесте идеја мира, која почиње из узајамног уважања уважања и узајамног подржавања, без жеље за насилјем, за анексијом, за сопствено преобилање. Идеја та није само апстрактна теоријска. Русија је већ положила почетак к њеном остварењу, подржавајући постојано независност Црне Горе, створивши самосталност српског књажевина, трудећи се да уведе самоуправу у словенским покрајинама Турске, у пркос ерамног проту-дјелања Јевропе с предрасудама, С временом њено безкорисно дјелање треба да се шири. Русију

анархије. Било је дакле најбоље, уздржати гопоство Турака. Али њихов опстанак у Јевропи скопчан је с нарочитијем условом, да морају човјечно и праведно владати с хришћанским народима тако, да се ни мало невријеђају чувства јевропејских народа. Међутим доказало је искуство довољно, да се од Турака немије очекивати, да ће испунити овај неизбјеживи услов. Са овим признањем добило је источно питање сасвијем друго лице и замајај, у пријашње доба непознат.

Напокон, напомињући гопоство Инглеза над стотином милијона мухамеданаца и Индијанаца у источној Индији, мисли „Голос“ да Инглешка завиди Русији њезин успјех у средњој Азији; али тога да не треба чинити, будућ да није у интересу Русије, нити јој је могуће да нашкоди Инглешкој у источној Индији. Обадвије власти, Инглешка и Русија, могу сасвим добро вршити своју мисију цивилизације у Азији. Но инглешким министром стало је било до сукоба, који је наравно, морао настати у Цариграду. Што се тиче Турске, проти њој негоји Русија никаква непријатељства, но захтјева праведност и човјечност за хришћанске поданике у Турској, а то да је сигурно у интересу исте порте.

— „Нац. Цајтунгу“ пишу из Букарешта, да румунска влада кани ускратити данак Турској; то би био одговорна атентат кога је Мидат-паша учинио на државо-правни положај подунавских књежевина.

БЛУНЧЛИ О ИСТОЧНОМ ПИТАЊУ.

(Свршетак. Види број 66).

Прелазећи на ријешење питања: Какво је начело створило међународно право интервенције? — указа Блунчли са историјском тачношћу на све случајеве деветнаестог вијека, у којима се је која јевропска држава мијешала у послове друге.

Најзнаменитији случајеви умјешавања догодили су се 1820. године, т. ј. у ономе времену, кад је реакциона политик клирикалног савеза владала у свој својој снази. Дупом те политике био је Метерних, који се том приликом појавља као вођа тадашњег дипломатског рата, што се је био на конгресима: у Тропави (1820.), у Љубљани (1821.) и у Верони (1821. год.) проти револуционаријем покретима у Италији и Шпанољској.

Посредовања та звала су се „мијешања за обрачу“, и била су извађана заједничком радњом Аустрије, Русије, Прусије, Француске и Инглешке (последња се одијели од првијех тек на јевропском конгресу, одрекавши се солидарности са реакцијом клирикалног политиком). Све те интервенције имале су једну циљ: да подрже апсолутно гопоство монархије у Јевропи, да раде против свега, што се онда називаше револуционаријем духом, а што ми данас називамо „тежњом народа, да извојује себи политичку слободу“.

Умјешавања та имађаше, ка што је познато, само спољашан, преходан успјех. Силом оружја удаде се Аустрији у Напуљу и Пијемонту, а Француској у Шпанији, да подигну апсолутну монархију; што ипак немете ни Италији ни Шпанији, да

не треба кривити и тим укором, на које излазе неки аденти запада и поклоници Ватикана: Русија је сама још на путу унутрашњег прогреса, и нема сумње, да кад се она заустави у сваком свом облику, да ће умјети сјајним начином оправдати идеју узајамности и чинити услуге равнотежи народа у Јевропи — које је једино довољни залог за дуговјечни мир на карти Јевропе. По томе из Русије треба и да произиђе одговор хрватској академичкој младежи. Надам се да ће се и у другим славенским земљама наћи људи који ће се одобравајући одазвати на ово обраћење, које држим за неопходно особито зато, што се оно односи на будућу интелекцију, која се спрема, да с временом руководи судбу хрватског народа.

„Бошњаци и Херцеговци су Хрвати. Жељети је, да се саставе са хрватским народом под скиптром хапсбуршког дома: жељети је, да се политичка независност хрватског краљевства обнови“. Таква је основна мисао штампане изјаве загребачких студената.

Хрватска академичка младеж јавља, да она зна да у Босни и Херцеговини живи само народ хрватски. Одговарам: Не, господи, ви то не знате. Ви чак и то не знате, у име каквог народа ви чините ту вашу изјаву. Ваша садашња, предјелна Хрватска, с равним градом Загребом, због страшних опустошења која су починили Турци у прошла времена, насељена је дошљацима из Штирске, Крањске и Хорутаније, т. ј. Словенцима а не Хрватима; ваш мјесни говор поднарјечје је словеначког; ви сте пређе имали и свој именски језик, и своју литературу, и свој

кроз неколико година после досељенија на стазу јавне слободе. Политика јевропских држава, којој су и била највиднијем резултатом управ та умјешавања, небијаше дуговјечна. Француска револуција године 1830. нанесе први осјетљиви удар Метерниховој политици показавши јој сву немоћ њезину. Грчки устанак, један је од оних догађаја, који показа, да и јевропске државе знаду промјенити своју политику и ступити на нову стазу. Остајући вијерне том новоме путу, државе, кад се 1830—31. сакупише на лондонској конференцији, уплетосе се у унутрашње ствари нидерландског краљевства, а на бечком конгресу разорише саме свој рад, што су га створиле. Том интервенцијом, којој следством бијаше одјелење Белгије од Холандије, завршио се читав ред умјешавања, што напуњују историју међународног живота за вријеме прве трећине овога столјећа. Сад поче, да крчи себи пута ново начело, начело безусловног умјешавања: У међународном праву све више и више признава се та истина, да се унутрашњи живот држава може самостално развијати, и без насилног мијешања са стране. „Начело немјешања“ необјављује се само науком, него се врши савременом праксом. Почивући другом половном овога вијека, ми се више не сретам са случајем умјешавања које цивилизоване државе у унутрашња дјела друге; и кад би у данашње доба почела Њемачка, да се мијеша у домаће послове Француске, или Русија у домаће послове Аустрије, то би такви поступак безусловно нагазио на порицање и на саму стварну опозицију од стране осталих јевропских држава.

Али кад се начело немјешања признаје за основно правило савременом међународном праву цивилизованијех држава, може ли се оно примијенити на Турску?

III.

На то питање одговара Блунчи порицањем, позивљући се на први дио своје бесједе, којом је већ указао, да се отоманска царевина, ради владајућег у њој државног строја, не може сматрати за равноправна члана међународног савеза, и да начела јевропског права морају прво бити измијењена, ако ће се примијенити на Турску. Ковијем аргументима додаје он још друге, које је поцрпао из историје умјешавања у унутрашња дјела Турске. Прегледавши случајеве умјешавања до 1856 год., Блунчли долази до тога: 1. Јевропске државе признавале су изадржале за себе право интервенције у унутрашње послове Турске у интересу њезиних хришћанских поданика. 2. У свим тијем интервенцијама Русија је играла првенствујућу улогу; јер оне или су биле дјелом саме Русије — ка Кучук-Кайнарџиски и Дренопољски мир — или су биле предузете иницијативом Русије а довршиване са саучешћем држава. Примјером последњијех могу служити интервенције што их је изазвао грчки рат за ослобођење, и устанак турског вазала Мехмед-Алије. 3. Сва та умјешавања у унутрашња дјела Турске, на својим мотивима, неимају ништа опћега са интервенцијама од године 1820 и не стоје у никаквој свези са реакцијом политиком пентархије. Ако су умјешавања тежила, да

правоме и своју граматичку. Обратите пажњу на западне жупе загребачке и вараждинске и ви ће те увиђети, да ту живе чисти Словенци. Напротив слушајте говор у округу бивших граничарских пукова хрватске границе и ви ће те се увјерити, да је овђе насељење српско и већом чести православно. Ви гријешите против славенске етнографије раширујући мјесну област хрватску народност и распростиравајући је и на друге народности, које и ако можда жељи политичку свезу с њоме, ипак неће да припадају к њој. Знате ли ви, да кад ви себе називате хрватском младежи, то ви употребљујете тај назив не по народном говору и не по народности, него по приказу аустријске владе, које је са свог гледишта уредило све природне границе и створило ову област Хрватску, дочим је древна права Хрватска лежала на сјеверном дјелу садашње Далмације и приморју међу ријекама Неретвом и Купом. Разумијете је поступио Људевит Гај, измисливши општи назив: „Илири“, за све јужне Словене и уведавши општи писмени језик, узајамљен у дубровачких писаца — језик и ако католика и латинскога правописа по тим не мање језик српског приморја Ријеч „Илир“ како и је никакав језички назив, могла би занста естетски општим именом и писменим језиком све три народности: словенску хрватску и српску. Потрешно су овамо набрајали Бугарску народност. Али „високом заповијешћу“ од 11. Јануара 1873. године, употребљење тога назива бјеше забрањено. Против њега силно протествоваше и православни Срби: тако им драго бјеше народно име.

ПОДЛИСТАК.

ХРВАТСКОЈ АКАДЕМИЧКОЈ МЛАДЕЖИ.

(Писмо г. Мајкова уредништву „Н. Времена“).

I.

Кад два славенска народа стењу и гину под тврдоглавим својевољем деспота; кад њихова светиња, част и имање загази од разјарене похоте страсти дивље хорде; кад Русија, а с њом и сва поштења страна јевропског народа, добива за те несретне народе само још почетна права човјечанства, без којих није могуће никакво грађанство и никакав државни поредак: у то вријеме разглашавати горде ријечи о присаједињењу, говорити о анексији, основаној на лажној и уображеној мисли, уносити неслогу у цијелокупно и једнодушно дјело самоодбране — то је и неумјесно, и штетно, и постидно. Кад јужни Славени представљају још само војничко племе, које одбија жестоки удар иностраних непријатеља, који гледе да га истребе и тјелесно и душевно, кад политичко успокојење и самостална независност гони их напред још само као побједни исход њихове важне борбе — је ли могуће у то вријеме уводити непријатељство и викати друг на друга? И сама мисао о томе противна је опште славенским интересима, који потребују сада, више него икада узајамног савеза у миру и братској љубави.

Међутим, загребачки студенти учинише грјех против Славенима не само помишљу, по и громком ријечи. Јесу ли они помислили, да ће својом штампаном изјавом, обраћеном к Бошњацима и Хер-

практичнијем, и често спољашњим средствима још обуставе прогресивни развјатак политичког живота Јевропе, то опет ове интервенције у унутрашња дјела Турске нијесу служиле хрђавијем цијелима реакционе политико јевропских кабинета, него напротив јављаше се као носилац интереса културе: оне радише, да побољшају услове административног и политичког живота Турске и да балканско полуострво приуговте за јевропску културу.

Прелазећи на интервенције после 1856 године, Блунчли се најпрвије поставља да ријешити питање: **Је ли парижки трактат јевропским државама одузео право мјешања у унутрашња дјела Турске** тијем, што је њиме призната неприкосновеност њезине територије и суверенитет права Султана?

Блунчли на то питање одговара порицањем; и у корист своје мисли навађа следеће аргументе:

1. Јевропске државе признале су Султану неприкосновеност суверенску само зато, што су држале, да ће он својим хришћанским поданицима даровати сва она права и преимућства, која је обећао у хати-хумајуму. Али пошто нијесу извршена обећања Фермана од 1856. год., то даља надања и очекивања од туд немају данас мјеста; те тако јевропске државе сад нијесу обавезане, да и даље уважавају цјеловитост суверенских права Султана над његовим поданицима — Хришћанима.

2. Јевропске су државе обавезале турску владу, да уведе неке реформе у корист Хришћана и с тим су себи признале право, да се могу мјешати у унутрашња дјела Турске. Па и сам парижки трактат, који обавезује порту, да се стара за своје Хришћане — поданике није ништа него интервенција. А ако је гроф Биконсфилд ратовао у својој бесједи у Голхали за суверенска права Султана, позивајући се на парижки трактат, онда је једно од двоје: или он није разумно 9. параграф тога уговора, или је за добро нашао, да игнорије политику у корист његову.

3. Јевропске државе не само имаду, крај парижког трактата, права мјешати се у унутрашња дјела Турске, него су се већ толико пута тијем правом и користовале. Примјером интервенције после 1856 год. могу суужити умјешавања изазвана догађајима у Сирији и на Криту. Осим тога нота Андришијева, коју су признале све јевропске државе, неизузимљући ни Инглешке, најбоље доказује, да се начело немјешања, признано јевропским међународним правом, не може примјенити на Турску.

IV.

Кад више нема сумње о праву јевропских држава, да се могу мјешати у унутрашња дјела Турске у интерес њезиних хришћанских становника, **ко ће од чланова међународног савеза узети на себе трудну задаћу, да изврши то право?**

На ово питање не даде Блунчли категорична одговора него се ограничи на ову примјетбу:

Међународно право, при питању о есекуацији, може само допуштити, да сваки члан међународне заједнице има право, на себе узети извршење дужности, које

припадају цијелом савезу, али само у таквом случају, ако предходни дипломатички договори неби послужили заједничкој радњи свих чланова савеза. Ако конференција не изрази сагласија у питању интервенције, онда ће Русија имати потпуно и законито право, да сама ступи против Турске, и да је са оружјем принуди, да учини неке промјене у политичком и административном строју усталијех покрајина. Хоће ли бити корисно за друге државе, да допуште тако једнострану радњу Русије, то је друго питање, које неспада у границе међународног права, јер иде у опсег политике. На сваки начин, нерадња и нерјешивост западних држава, не треба да сметају Русији, да иде путем, који јој показују њезине политичке традиције, те религиозна и племенска сјева њезина са Хришћанима у Турској. Какву ће резултату довести једнострано мјешање Русије, какве ли ће оно имати последице за политичку систему Јевропе, неможе се ништа унапријед казати: само наступајући догађаји моћи ће изнијети справедљиви приговор савременој политици Русије, јер: Свјетска повјест је свјетски суд.

ТУРСКИ УСТАВ.

Турски устав издан је неки дан на француском језику под насловом: „*Constitution ottomane promulguée le 7 Ailhidje 1293 (11.13. Décembre 1875)*“ Садржај му је у тој преводу следећи:

О османском царству.

Чл. 1. Османско царство обухваћа садање земље и посједовања, те повлаштене покрајине. Оно сачињава нераздијелјиву цјелину, од које се ниједан дио никад не може узроку не може одцијепити.

Чл. 2. Цариград је главни град османског царства. Овај град нема искључењем других градова у држави никаквих посебних повластица нити имунитета.

Чл. 3. Османска сувереност, која у особи владара спаја врховни калифат ислама, припада најстаријем принцу Османове династије, складно правилом, уведеним од старине.

Чл. 4. Њ. В. Султан заштитник је мусулманске вјере по наслову врховног калифа. Он је владар и падиша свих Отомана.

Чл. 5. Њ. В. Султан није одговоран; његова је особа света.

Чл. 6. Слобода чланова царске османске династије, њихова особна непокретна и покретна посједовања и њихова цивилна листа док живу, стоје под јамством свих.

Чл. 7. Њ. В. ужива међу правима свога суверенства следеће прерогативе:

Именује министре и свргава их; дијели ступње, чине и знакове својих редова; подијељује поглаварима повлаштених покрајина инвеституру у облику, који је у повластицама установљен; даје новце ковати; његово се име спомиње код јавних молба у даријама; склапа уговоре с властима; навјешћује рат и склапа мир; запосједа војском на копну и на мору; одређује војничка кретања; даје извађати наредбе шерија (светог закона) и закона;

да она зна, да Босна и Херцеговина бјеху два сјајна алама у хрватској круни Звонимира, краља свих Хрвата; да Босна и Херцеговина бјеху саставна чест хрватске државе кад је она позвала на свој престо угарског краља Коломана. Одговара: Ви, господо, не знате славенску историју. Само сјеверозападни крај Босне, који се назива босанском жуком по ријечи истог имена, припадао је и то не дуго вријеме, не Звонимиру (1075—1090.) вјенчаном хрватском краљу него његовом претходнику, краљу и ако невјенчаном Томиславу (914—935). Затим у првој четврти IX. вијека Босна бјеше под врховном влашћу Византије; а за вријеме Звонимира босанска жупа, бјеше већ под ерпским краљем Бодином (1071—1097). Остали јужни дио Босне, који се зове Рамом, по ријечи истог имена, постоји је припадао к ерпским владацима. Тако исто не могаше припадати к хрватском краљевству Херцеговина, која се тада дијелила на независне области Травуније, Конавлије, Неретве и Захлумије, и не говорећи о трима првим областима, у посљедњој је бан Мијајло Вишевић у првој четврти X. вијека био пуновласни владалац. После њега у половини истог вијека Захумлија с осталим областима, наводила се под влашћу ерпског великог жупана Часлава 925—960) затим, на крају истог вијека, прешле су исте области под власт бугарског краља Самујила, а у првој четврти XI. вијека освојио их је византијски император Василије. Тако дакле, како се ствар може тичати Хрватској, то понављам, да нема

установљује норме јавној управи; опрашта и ублажује казне, ако је досуде казнене судови; сазива гл вну скупштину и одгађа ју; ако нађе за потребно, распушта комору заступника уз увјет, да одреди нове изборе.

О јавним правима Османа.

Чл. 8. Сви поданици државе без обзира на њихову вјеру зову се Османи.

Име Османа добива се и губи у случајевима, које закон точно навађа.

Чл. 9. Сви Османи уживају особну слободу у колико се тиме недира у слободу других.

Чл. 10. Особна слобода безувјетно је неповриједива.

Под никаквом изликот не смије нико пасти под казан осим у случајевима, које закон одређује и по закону установљених форма.

Чл. 11. Ислам је државна вјера.

Држећи то начело, штити држава слободно вршење свих у царевини признаних вјероисповједи и уздржава разним вјерозаконским удругама подијељене вјерозаконске повластице уз увјет, ако оне недирају у јавни ред или у ђудоредност.

Чл. 12. Штампна је слободна у оквиру, који јој стави закон.

Чл. 13. Османи могу састављати трговачка, обртничка и пољодјелска друштва у оквиру, који установљују закони и наредбе.

Чл. 14. Поједине или више особа османске народности имаду право управљања на надлежну област представке због повреде закона или наредба, била повреда против њиховој личној или на штету опћој користи. Они могу у облику рекламација подписане представке управљати на главну османску скупштину, да се притуже над поступањем државних званичника или чиновника.

Чл. 15. Наука је слободна.

Сваки Осман може јавно или сукуромно подучавати под условом, да се држи закона.

Чл. 16. Све школе стоје под надзором државе.

На бригу ће се узети, да се нађу сходна средства, како ће јединствен бити наук, што ће се давати свим Османима, али се неће смјети дирнути у вјерозаконску обуку разних вјероисповјести.

Чл. 17. Сви Османи једнаки су пред законом. Они имају према земљи иста права и исте дужности, без да се тиме дира у оно, што се вјере тиче.

Чл. 18. У јавно звање може ступити само онај, ко умје турски језик, који је службени државни језик.

Чл. 19. Сви Османи припуштати ће се према способности, заслугама и вјештини у јавна звања.

Чл. 20. Порези ће се установљивати и расписивати по посебним законима и наредбама у размјерју према иметку свакога порезовника.

Чл. 21. Непокретни и покретни, правично стечени иметак ујамчује се.

Извјестба може се извести само онда, кад се ваљано установи, да је иште јавна корист и кад се по закону прије плати вриједност дотичне некретности.

Чл. 22. Кућно је право неповриједиво. Област не смије у начију кућу силом улазити осим у случајевима, које закон одређује.

Чл. 23. Нико се не смије силити, да

ла к хрватском краљевству при Звонимиру; да једва је могла и припадати, јер је хрватско краљевство за Звонимира већ отидало, и ако је папа прислао му мјач и круну. По томе више је него сумњиво да је при Звонимиру Босна и Херцеговина, у тим предјелима, како се оне сада разумијевају, могла припадати хрватском краљевству. Неки, такође на основу сумњивих извјештаја, кажу, да су Босна и Херцеговина спадале к хрватском краљевству за вријеме краља Држислава (980—1000) али он је владао много раније од Звонимира и није своју владу укрјепио вјенчањем. Истина је то, да се по историјском праву Хрватској односе само двије херцеговачке жупе: садања Купрушка и Ливенска, које су сада под Турком а симпатизују већ не више с Хрватском, него Далмацијом. Времено владање ма којег дијела из пјалине, случајно условљено благопријетним стечањем околности, још не саставља историјско право и не дају повода вјечној анексији у пркос свим осталим условима, међу којима стоји на првом мјесту народност и склоп становника. Иначе неби се могло догледати краја безбројним анексијама на основу титула; иначе би дошло до тога да апостолски престо Хансбурговаца имајући у својој титули краљевство јерусалимско, завлада Јерусалимом.

(Свршиће се).

дође пред други суд, него ли пред она који му је надлежан по законском судовнику, што је издан.

Чл. 24. Плијентбге добара, придржавање на работање и ђерима (ућеривањем новчаним глобама) забрањује се. У вријеме рата по закону побране контрибуцији и мјере, које ратне околности ишту, изузете су од ове установе.

Чл. 25. Никакви новци било под именовом приреза, пристопје или под ином именовом не смију се побирати ван самог темеља закона.

Чл. 26. Тортура и мучење забрањују се у сваком облику потпуно и безувјетно.

О министрима.

Чл. 27. Њ. В. Султан даје достојанства великога везира и шеик-ул-ислама оним особама, које његово високо повјерење као вриједне за њи нађе.

Остали министри именују се царском ирадом (заповједи).

Чл. 18. Министарско вијеће састаје се под преесједанштвом великога везира. Овласти министарскога вијећа садржавају све важне унутрашње и спољашње државне послове.

Они његови закључци, који се морају Њ. В. Султану на санкцију подастрјети, добивају царском ирадом извршбени моћ.

Чл. 29. Сваки предстојник министарскога одјела управља у оквиру својих овласти све послове, који спадају у ресорт његова одјела. О оним, који пресижу ту међу, извјешћује великом везиру.

Велики везир удовољити ће рефератима, који му приспију од предстојника разних одјела, дочим ће иште, ако томе нађе разлога, предати министарском вијећу и подастрјети царској санкцији, или пак у противном случају сам о њима одлучити или пак Њ. Величанству Султану на одлуку подастрјети.

Посебан реглам установи ће ове разне категорије за сваки министарски одјел.

Чл. 30. Министри су одговорни за чине, који на њих спадају.

(Продужиће се).

ДОПИСИ.

ТРСТ, у очи новог љета. — (Мажари на Кабу). Брзојав вас је извјестио о неприлици у коју западосе пештанске «софте» на њиховом поласку за Цариград али ја ћу овђе да пошуним оно што је брзојав изоставио:

Лицем на бадњи дан, жељезнички влак истоварио је на трстанском коловозу равне двије дужине пештанских «софата» са цијелим једним адвокатом. Зашто дођоше? — Да се укрцају на параброд, који сутра дан, на Божић, у 2 сата по подне, полазаше за Цариград. А зашто полазе? — Да однесу Абдул-Керим паши на поклон сабљу онога лаше, што погубе под градом Будимом, у вријеме оно, кад се Турци и Мађари још небјеху упознали да су браћа..... Давно било, сад се спомињало! — Желио би само знати, би ли се овој депутацији придружили, кад би устали из гроба, они Мађари, којима та сабља главу одрубиле?

Адвокат пак има још светију мисију. Он иде да се потурчи и да посети проковок гроб, а његовом примјеру следовати ће ваљда и «софте», и ако нијесу сазрели да буду «ације». Не схваћам сам, како може Турчин да се потурчи?

Глас о њиховом доласку просу се тек на дан поласка, и то у појединим круговима, али ко зна, тај и ријешити, десити се на «Мало Ђузенино» при одласку параброда. Полиција, дознав за та ријешања, намирикала је, да нико од трићанских пратилаца неће понијети собом, ни каве, ни шербећа, да госте угости, те је савјетовала млађаним потомцима Арпадовим, да укрјепише за рана желудцају неколико кригела пива, па да накују што прије, савјет, којег су они радо прихватили, јер су се рано, по два, по три у лађу увлачили тако, да у један сат, кад су се пратиоци икупљати почели, сви су већ на броду били. Неки стајаху на каштелу од прове, са фесом на глави.

Кад су на параброд дошли, питали су ко је капетан, па су им одговорили да је Крле Луковић и да је из Боке которске. Жестоко су се мрднли и зарекли су се, протестирати што капетан и морари на Лојду нијесу мађарембери. Како се почело, ваљда ће им се задовољити!...

После сахат и по «Церес» зазвизбе први пут, као позивајући свакога на своју дужност. Звиждању «Цереса» одговорило друго, у толоко жешће, што је из хиљаду уста излазило. «Дужност» се започе вршити: Мало Ђузенино претјори се за нешто час у огромну свиралу, а уз пратњу њену продираху кроз ваздух свакојаки усклици презрења и мржње. «Смрт варварима!» гмјијаше одасуд. Викало се

је „жива ђош“! како би будући стубови мађаросага лакше разумјети могли да су „стока“. Што пак кадуна „Адриа“ каже, да су демонстранти „зло васпитани“, то се даде разумјачити. Она би их учтивим назвала да је на њене миле кардаше падала шећерлема и рахатлокуми у мјесто гњихлих лимунова и наравача, да су облити били шампањом у мјесто блатом, да се је напијало у здравље њених бурозера, черкеских разбојника, и у славу Мухамеда, њиховог пророка, те да им се свима скупа дао златан бакшиш! Него за тако гостољубље овђе нијесу створени. А кадуна „Адрија“, ако јој се то овђе не допада, нек се пресели у столицу просвјете, у Стамбол, ће ће крај учтивости наћи и наде за постигнуће харемске среће....

Међутим народа све више придолазаше на моло а усклици огорчења, изазвани провоцирајућим држањем неколико будућих арија постајаше све јачи. На једном зачу се: „на параброд! на параброд!“ и разјарена множина поврије сва к мосту, који на брод води. Него зановједник полицајски, који већ бјеше на мосту, даде знак, и мост се спусти још прије два часа, и одма се отисну од краја поздрављени таким поздравом, од каквог—дагоспод Бог сачува!

Са околних лађа морнари дуваху у роживе и лупаху у празне бачве.

„Церес“ изађе из луке, али се заустави не далеко од свијетлака, да причека путнике и пошту што још не бјеше прихватила и тек у 3 сата крену на свој далеки пут, са својим немилим теретом.

„Пеостер Лојд“, орган мађарске владе, дошло је брзојав из Трста, у коме му неки пријатељ јавља од прилике ово: „Лађа која носи у Цариград мађарске штуденте (!) овог часа креће, са прекрасним временом. Неки познати славофили хтјели су учинити противну демонстрацију, која се изјавила (!!) услед држања већине симпатичког по Мађаре (!) Што је најљепше, брзојав носи дату од 6. о. м. 11 сати и 20 минута!... на је још толико безобразан, да у последњем броју назива безсрамном лажом оног, који би му рекао да је било на мосту више од 300 људи. Ипак му је пјена на уста ударила и привјети интерпелацијом на владу у сабору — Није шала! такву увреду нанијети синонима „Бога мађарског“. Зар Трст не зна за моћ њихове браће и савезника: Турака и Чифута?

„Обзор“ описује, како је дивно изшарана та сабла што ће да обрадује старог сарајлићера. На њој су два написна, оба у мађарском језику. Један овако од прилике гласи: „Мађарска младеж славном јунаку, побједитељу варварства и унапредитељу просвјете“. — А други: „Док нас братска љубав веже, зајед на нас други реже“, а над овим натписом преко ријеке Дунава пружа Мађар Турчину руку. На лицу Мађара читати је да у њему дише сав народ мађарски, а исто тако на лицу Турчина читати је за народ турски. Али међу њима силно дере широка ријека, а како су објоца далеко а хоће да се загрле, помислио би, да ће обадва сад пасти у воду, да их однесе. *Plaut sua fata.* Велират.

МОСТАР, 3. Јануара. — (Турска конституција у нас). 20. Децембра пуцњава топова с мостарске табје огласи, да се нешто изванредно догодило. Почем нијесам сретан био присуствовати на гашију, кад је Али паша скупљеном преко телала српском народу свију вјероисповједи прочитао царски ферман, којим се поклања слобода и подиуна равноправност свима вјерним поданицима — Отоманима — као што се именују по новом начину слободни грађани уставне Турске. Брже боље полетим у чаршију, да видим шта је и како је. Али ево несреће: било је, истина, много народа, који је слушао, шта чита паша, али врло их је мало било, који су у стању били схватити у чему је ствар, почем се читало на званичном турским језику ког народ никако не разумије. Због тога сам морао обиграти цијелу чаршију док сам најзад разумио, шта су, у крајности већ у стању измислити правовјерни.

Мидхад паша мисли да је доста издати устав, па да све буде, као што се све само желити може. Али он заборавља, да је лакше спремити закон за људе, него људе за закон. Кад би могло бити као што он хоће, а оно врло би добро било да се изашаље честити Мидхад паша као мисловар међу све народе на земљи, па да својом мађином чини од Турака Јевропејце, од дивљака просвијећене људе. Те тако би се с малим трошком могло цивилизирати оно још подоста дивљака, око којих се мисловари цијелог свијета толико времена муче.

Но наши мостарски мустомани неће никако да мисле, као и њихов везир: „Шта, зар ви, Владе, да будете као и ми,

да и вама буде у свачему као и нама?! — Јок, валази, нећемо тако! Нек у Стамболу раде шта хоће, а ми ћемо како знамо и како нас коран учи. Онакву сте ми слободу састанака и зборова измислили! Дедер, ку... синови, да видимо те зборове и састанке! Валахи, билахи, пејгамбер-хак свијех ћемо вас исјећи!! За потврдити своје ријечи они сви наоружани од зуба до пете по вас дуги дан и ноћ шетају по улицама, те тако наши никуд не смију; морају као и прије конституције још прије заласка сунца ићи кући, забравити и подупријети вјата, га тако јадити и чемерити као у тамници. Тешко ономе, ко би се задесио мало доцније без велика друштва ће ван куће! Ево шта се за ово неколико дана од како је конституција ступила у живот, у Мостару догађало, да не спомињем мањих фактова:

У очи божића толико је много наоружаних Турака шетало по улицама, да се мало ко усудио у цркву отићи. Јасам био у цркви и нијесам видео више од сто људи да у њој има, то је од 5000 и више православних, што их има у Мостару, и то на божић, кад наши православни Мостарци највише бивају у цркви. Ово је слобода лична, слобода вјероисповједи и т. д. Царски аскер, помоћу кога Мидхад паша мисли увести устав, пораби дућан Алексеа Перина, па у царском здрављу и по двадесет првом параграфу конституције, којим се гарантира имање грађана, — не тражи се кривац!

У Иванишевића улици, близу велике казине, непознат Турчин, мало послје акшама, опали из пушке и рани једног тамала римокатолика мислећи од негда да је неки Ђорђо Радловић или Митар Иванишевић, који су имали обичај докрасно ту бити, почем је и једног и другог кућа ту близу, а ту је међутим најзакљиче мјесто било. Посље два сахата пренесу сиромаша у војену болницу, ће сутра дан и умре. Овај јадни наш брат римокатолик мољаше пред смрт, да му доведу свештенике, те да се исповједи и причести пред смрт. Ваљда по неком параграфу конституције, кога ја не могах при свој мојој жељи никако наћи, недопустише да дође свештеник, те да самртник прими последњу утјеху на земљи. Исто тако недопустише да се види са сестром. Кривац се не тражи, ваљда и он ужива личну слободу по конституцији.

Мустомани, да би завадили браћу православне и римокатолике и православне у исто вријеме да би одклонили од себе сваку сумњу, — оптуже неколико православних, који станују у истој улици, ће је поменути човјек погинуо, а по мнени: Шћепу Јеверицу, браћу Неће и Митра Иванишевића, али овог одмах пустише; остале држаше неко вријеме у апсу, па их пустише. Уђу у кућу истог Јеверице, претметну је, (по 23. параграфу ваљда) и однесу му оружје из куће, (а мустомани очигледно и дан и ноћ под оружјем).

Близу Ковачица сваке је прије три четри дана могао виђети крви. Кад су почели тражити вађу неће комад руке, неће комад ноге или других части тијела испод земље. Не зна се, ко је ту погинуо, али се држи да је неки римокатолик с Леденаца. Наравно влади ни бригаша.

На путу сарајевском неки швабо Рацо, гонећи тренице у Мостар, бијаше нападнут од Турчина, који с оружјем у руци поискаваше новце. Што је имао — то је дао; а Турчину погоспосеу пеламе наравно ништа. 28. Децембра, два се Хришћанина, један римокатолик, други православни, нешто мало поријечкају око калме (турски папирни новац) на чесми. У томе налегне каракол и Ахмет-бег бимбаша заштити. Ахмет-бег, пошто извиди ствар, заповједи римокатолику да иде у апс. Овај се успротиви, доказујући своје право. На то ти аскер царски удари с лутанама што боље могаше. Бимбаша им заповједи да престану, а они још жешће. Најпослије обавјестицу одјезду у апс и још једног трећег. Ови факти доказују какву снагу има турска влада над својим поданицима. Исто као што непослушаше аскери бимбашу, кад им овај заповједаше, да се остане бијена, тако исто уопште цијело мустоманство тек наемније се конституцији Мидхадовој, и све ће и оцетостати, као што је и досад било.

Али је ово све ништа, што споменух напријед. Сад да вам кажем што о избору посланика у парламенат стамболики. По конституцији народ има бирати посланике своје за парламенат. Али конституција је једно, а администрација и влада турска је друго. Они исти, којима је поручено да пазе, да све тече по уставу, кваре устав и обарају га. Влада турска у Мостару, неупитавши народ, изабере ове људе за парламенат: муфтију мостарског Карабеговића, познатог крволока и непријатеља народног; то је од турске стране; од римокатолика Шћепана Никшића, по имену тек католика, који је у разнијем одкупина десетине исиса крв на

родну и у црно га завио; за тим Ђорђо Јелачић, који је вазда био први пријатељ муфтијом и уопште са турском страном, а с нашим мало је кад у додир долазио. Овај последњи видећи, да на родна ствар напредује и да ће данас или сутра наступити нови ред у Херцеговини и Босни и то без турске владе, одрече се. На његово мјесто наменују исто као и прве, не упитавши за то народа, Саву Билића, познатог чорболока и удворицу турску, који само мисли, како ће своју ћесу напунити, и који је задахнут толико исто српским духом, колико и муфтија мостарски. Дакле ово су нам ти нови законодавци и заступници народа, коме они заједно с Турцима поједоме и црно иза ноката. Зар да вук буде чобанин? Заиста другачије се није могло доислити, како да се увећају куће овим чорболоцима, улицима и непријатељима народнијем. Још к своме додаје владику Грка, који је у свему исти брат муфтији и још неколико друга чорболока, који су му у свему десна рука. А знате их који су. Добро се далеко чује, а зло још даље. Нека се у нита народ, па ће казати, што већ сав свијет зна, да ту живота нема без подпуне ослобођења од турскога тиранства, и док се не сједињи са осталом слободном већ браћом у Србији и Црној Гори. То тек задовољити може нас и тек, кад се ово изврши, ми ћемо рећи, да смо сретни, и тек тада Јевропа може се надати, да ће Срби мировати и више их неће узнемиравати својим устанцима, као што су сад а догле чуће вазда, да смо још и да устајемо за наша света права.

Н. Н.

ЦЕТИЊЕ, 7. Јануара. — Нова година прослављена је и овога пута обичном свечаношћу: Још у петак бијашу се изкупиле све војводе и официри, те чекаше поноћи у разговору и забави. А кад топови у 12 сати огласише наступајућу нову годину, крену све, да исту честита Кијазу и Господару. О поноћи био је свечани објед, на коме су учествовале све присутне војводе и официри, као и стражари заступници.

— Њихове Свјетлости Кијаз и Кијагиња одпудовали су заједно са Свјетлим Кијазом — наследином на Орла Луку, да неко вријеме проведу у тамошњем књажевском дворцу. При полазку са Цетиња поздравило је Њихове Свјетлости мноштво народа.

— Његово Императорско Височество руски престолонаследник, Александер на радио је госп. Саву Матова Мартиновића са златним претеном у драгом камењу за pjesму, коју је сјивао у част женитби Његова Височества.

КЊИЖЕБНОСТ И УМЈЕТНОСТ.

„Јавор“

лист за забаву, поуку и књижевност.

Надамо се, да ће се обрадовати сваки искрени пријатељ српске књижевности, кад му донесемо вијест, да ће белетристични лист „Јавор“ од нове године опет излазити у оном истом облику (и ако Бог да са још бољим садржајем), као што је излазио скоро пуне три године дана без прекидања и оклијевања, уредно у своје одређено вријеме као сахат.

Свезе наше које су учињене са свима одабраним књижевницима са ове и оне стране Саве, постоје још и постојаће докле је „Јавор“, а тврдо се надамо, да ће се коло сарадника наших сваки даном множити и ширити, како би пошт. публика наша у „Јавору“ што љешну и здравију читанку имала, која ће им забављати ум и срце занимљивим и ваљаним припојеткама, лијеним родољубивим pjesмама, лако писаним поучним саставцима и ваљаним и интересантним биљешкама.

Тешко нам је било, што смо морали прекинути излагање листа ове последње године четврти, али су узроци томе тако јаки били, да ће их сваки, који размишља, уважити морати. Сада нам се пак чини, да су се околности, које су „Јавор“ до привременог престанка довеле, у толико промијениле, да држимо, да се нећемо у нади нашој преварити, кад се поуздамо у пошт. публику нашу, да ће она увиђевши до сада, да је „Јавор“ једини лист књижевни био, који је тако често (сваке нећеље на великом табаку) излазио, а на ком су радили сви наши најпризнатији писци, — да ће та публика сада постарати се, да осигура опстанак листа на дала времена и похитати да се у што већем броју претплати на „Јавор“.

Ми смо се у последњем броју нашега листа обратили на наше ревносне

књижаре, наше честите свештенике и учитеље, наше вриједне ђаке, наше сестре српкиње, наше родољубиве трговце и занатлије и у опште на сваког ваљаног брата Србина са молбом, да се заузимањем својим око скупљања претплатника и претплативањем што скорије постарају. Да „Јавор“ може и даље излазити. С радошћу можемо казати, да су нам се са више страна одазвали овој молби честити родољуби; са више страна су нам изјављене жеље, да би се „Јавор“ што скорије опет покренуо, и оснивајући нашу наду на такве изјаве, усудисмо се да лист опет на ново у живот изазовемо и ми смо ради, да од нове године „Јавор“ опет излази.

Унутарња страна листа, садржај његов, остаје онај исти, раденци остају, који су и прије били, а поуздано ће се број њихов и умножити, у жељи, да лист што боље, што кориснији и што забавнији буде. Ово последње мислимо постићи још и том намјером, да у листу буде стална рубрика за — Хумор, којем ће бити увјек један дио листа посвећен, што ће намамо се тим прије добро доћи што и онако немамо засебног хумористичног листа српског. Раденци на овоме пољу биће они исти; који су у нашим досадањим хумористичним листовима („Змају“, „Жики“ и т. д.) писали.

Административна ствар овога листа у толико је промијењена, што је дружина за издавање „Јавора“ уступила издавање овога листа г. Луки Јоцићу, који ће најтачније настојати, да се свакоме претплатнику све оно изда, што му за његов новац пристоји и да никакве тужбе не имају повода.

Претплата је цијена:

За Аустрију и Угарску: На читаву годину ф. 5, — На по године ф. 2, 50, новч. — На четврт године ф. 1, 25, новч.

За Србију, Црну Гору и стране земље годишње ф. 6, а. вр.

Претплата се има слати на „Администрацију „Јавора“ или на име г. Луке Јоцића у Новом Саду.

Од одазва српске публике зависаће хоће ли „Јавор“ од нове године излазити или не. У нас је добра воља — оно друго стоји до наше публике.

За 36 бројева, што су ове (1876.) године изишли, изићи ће скорим садржај који ће се свима досадањим претплатницима разаслати. Ствари, које нијесу свршене, наставиће се и свршати у идућој години. Претплатници, који су платили за IV. четврт ове године, добиће I, четврт идуће године у накнаду којима је мањи рест остао од текуће године, рачунаће му се у идућу четврт.

Имамо још неколико подпуних екземплара од ове године. Ко жели може их добити у „Администрацији“ „Јавора“ или нека се обрати управо на госп. Луку Јоцића, издавача „Јавора“ у Нови Сад уз прилог од ф. 3, а. вр.

У Новом Саду о. св. Николи 1876.

Др. Илија Огњановић,
уредник „Јавора“.

Сл. обћинству на обавјет!

До скоро ће се у нашој престолници доградити светлиште за „сликарске умотворине“ подпором оног мужа, који све, што се код нас лијепа, племенита и узвишена подиже, неиздрживом дарекљивости подупире. Ова сграда не само да ће се његовом подпором подићи, него је благодарна његова рука намјенила и све вјештачко своје благо, које је вишегодишњим трудом сабијала, овој нашој галерији. Но између дивних и красивих умотворина ових бити ће у тој сбирци недовољено прави алем слика Чермака „Раденци Црногорац“.

Потписани латио сам се дичне задаће, да тај крени умотвор по најбољим вјештацима, уђеним бојама умножити дадем, а нијесам жалио нити труда, нити трошка, да то дјело у сваком погледу буде вјерно огледало оригинала; а само за такво изведење добро сам дозволу од преузвишеног владике као и од Чермака.

По дочим наши домаћи листови препоручују литографију исте слике, која је једно вријеме била у Прагу изложена те ческим умјетничким друштвима приређена за њихове чланове, то ми је дужност наше сл. обћинство упозорити да ће у мјесецу Фебруару моји агенти почети са сликом, која је мојом накнадом издана, предбројнике сакупљати а гом ће приликом моћи сваки предбројник увидити, да, ако је моја слика и скупља, а то је иста достојнија за урес сваке дворане, па и сигурно и вриједнија и трајнија.

Са особитим штовањем

Х. Ботеа

прва загреб. умјет. и обрт. дворана.